

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ НА ЛАНДШАФТНО-ДИЗАЙНЕРСЬКІ РОБОТИ

В статті йдеться про загальні підходи до формування поняття договорів у договірному праві. На їх основі автор, визначила типологію договору — підядну, відстоює змішану природу, встановила найменування договорів і сформулювала доктринальне поняття договору на ландшафтно-дизайнерські роботи.

В статье излагаются общие подходы к формированию понятия договоров в договорном праве. На их основании автор определила типологию договора — подряд, отстаивает смешанную природу, установила наименование сторон договора и сформулировала доктринальное понятие договора на ландшафтно-дизайнерские работы.

In the article focuses on general approaches to the notion of contracts in contract law. On the basis of the author, has identified a typology of contract — contracting, defends a mixed nature, found the name of contracts and formulated the concept of doctrinal agreement on landscape-design work.

Постановка проблеми. Цивільно-правові договори зазвичай у концентрованому виді розкриваються через їх поняття. Всі конструкції договорів у ЦК України, починаються саме із назв (статті 626, 655, 712, 713, 714, ...837 і надалі). Назви відображають їх правову природу та найбільш сутнісні елементи: підставу виникнення (за договором), сторони, предмет, основні права та обов'язки. Така модель є виправданою і виваженою: з одного боку дефініції не перенавантажені надмірною деталізацією, хіба — що повтори сторін (одна сторона, друга сторона), і не є надто спрощені, як у НЦУ.

Мета статті — на основі положень актів чинного законодавства та доктрини договірного право розробити поняття договору на ландшафтно-дизайнерські роботи, яке цілком відсутнє будь-яких актах законодавства і у доктрині. Проте такий договір використовується на практиці і спричиняє певні складнощі у його розумінні та забезпеченні єдності практики.

Об'єктом роботи є дефініції договорів на ландшафтно-дизайнерські роботи, а *предметом* — загальні положення договірного права, про договори підяду зокрема, правозастосовна практика і доктрина.

Виклад основного матеріалу. У ЦК України введено легальне визначення договору взагалі (ст. 626) і започатковано що всі договірні інститути та субінститути починаються легальним визначенням договору. Такий підхід є універсальним і проявом дедукції, коли йдеться від загального до спеціального та окремого. Він себе виправдав і ним можемо скористатися й ми. Тим більше, що практика свідчить про певну закономірність у становленні договірної конструкції: спочатку він появляється на практиці, потім нею відточується і ним починають цікавитися науковці, які науково обґрунтовують його концептуальні елементи, визначають їх місце та взаємодію, після чого пропонують суб'єкту законодавчої ініціативи для легалізації. При тому використовуються апробовані конструкції як висхідні і на їх основі розробляються уже новітні. Взаємодія практиків, які більш тонко і швидше упевнюються у необхідності врегулювати певні правовідносини, учених-теоретиків, суб'єктів законодавчої ініціативи і нарешті законодавця забезпечує появу якісних нормативних актів. Кожен із них має суб'єктивне бачення, власну правову культуру що, з одного боку впливає на якість проекту, а з другого — дозволяє уникнути помилок і запропонувати гідний уваги проект і нормативний акт.

Наразі у нормотворчості активно використовується досвід країн ЄС. У них є стабільність

цивільного законодавства, що не перешкоджає їм запроваджувати у практику нові договори. Така практика є загальновизнаною у країнах ЄС, де йде універсалізація правового регулювання, а засновані на загальних правових категоріях відображають систематику цивільного права та у цілому мають аксіологічне значення.

Формулюванні авторського визначення досліджуваного договору ведеться із врахуванням: загальних положень про договори та їх типи і види, до самих правових понять, та їх функцій у праві. Тут йдеться про вибір опорних (ключових слів чи понять), встановлення мети, предмету, найменування сторін та їх основних обов'язків. У визначеннях акумулюються найбільш суттєві ознаки правового явища: його сутність, характеристика, персоніфікація учасників правовідносин, основні їх суб'єктивні права і юридичні обов'язки, засади регламентації правовідносин. Вони повинні бути достатні і не переобтяжували розуміння правового інституту, не бути надто простими і потребувати додаткового тлумачення.

Основне надати влучну назву (nome — англ.) договору, зокрема таку, яка б адекватно відображала його сутність та найбільш характерні ознаки, вказувала на приналежність до більш високих категорій. Визначення договору на ландшафтно-дизайнерські роботи повинне відображати його сутнісні ознаки та бути орієнтиром для практиків: забезпечувати її єдність, встановлює певні стандарти.

Значення понять у сучасному праві, на жаль, применшується. Але понятійний апарат юриспруденції — запорука єдності правозастосовної практики. Як зазначає С. С. Алексєєв: «Дефинитивные нормы непосредственно не предусматривают ни юридических прав и обязанностей, ни мер воздействия. Но они способствуют правильному пониманию и воплощению в жизнь регулятивных и правоохранительных мер» [1, с. 266]. Такий підхід не зовсім є справедливим щодо легальних визначень видів договору. В них вказується на основні суб'єктивні права та юридичні обов'язки їх сторін. Поняття відображають не тільки пануючу доктрину і але і напрям розвитку певного інституту права та інколи результат лобювання певних інтересів. Для того виділяють визначуване поняття певного роду. Видова відмінність притаманна лише цій дефініції та відрізняє її від інших видів. Такою є ландшафтний дизайн як результат робіт та самі роботи, які виконуються на основі однойменного договору.

Надане поняття повинне бути не тільки істинним за змістом, але правильним за побудовою та формою. Істинність зумовлена відповідністю вказаних в ній ознак дійсним властивостям предмету, а правильність залежить від її структури, яка зумовлена логічними правилами силогізмів. Надане поняття повинне відповідати певним вимогам, зокрема: бути ясним чи зрозумілим та вказувати на такі ознаки, які не потребують додаткового визначення чи можуть бути витлумачені двозначно; співрозмірним — обсяг дефінієндуму повинен бути рівним обсягу дефінієнса, тобто його дефініція містила вказівку на приналежність до певної більш загальної групи, зокрема договору підряду; не йти по колу — при його визначенні не варто використовувати інше поняття, яке визначається за допомогою першого, чи йти по колу.

Тавтологія не кращий підхід у визначеннях. У договорах тавтологією є фраза «одна сторона — замовник, друга сторона — підрядник. І так зрозуміло що це дві сторони, які через їх назву відображає інституційне їх правове становище. Така деталізація є надмірною і не потрібною. Якщо у всіх договорах у ЦК України прибрати фрази «одна сторона» і «друга сторона» це зекономить і папір і спростить розуміння. Інша справа у реальних договорах, де ці сторони деталізуються шляхом вказівки хто саме приймає участь у такому правовідношенні, чи навіть, для юридичних осіб, конкретизується її керівник. Інколи у договірному праві намагаються визначити договір через договір, що також є проявом тавтології, як і двохсторонній правочин — договір; результативним, яке не тільки розкриває зміст поняття, але й вказує чим не є предмет. В договірному праві такі визначення не допустимі.

Для поняття договору властиві такі елементи: визначення підстави — за договором; встановлення сторін, що відображає вид діяльності та юридичні цінності, основні права та обов'язки сторін. У такій послідовності договори вписані у НЦУ та ЦК Франції. Такий же підхід проведено і у схваленому постановою Міжпарламентської Асамблеї держав-учасників Співдружності Незалежних Держав «Про модельний Цивільний кодекс для держав-учасників Співдружності Незалежних Держав. У його Розділі IV «Окремі види зобов'язань» [2, с. 60] використана теж формула «За договором...».

У найближчому прототипі досліджуваного договору — договорі на проектні та пошукові роботи теж застосовано такий підхід (ст. 887 ЦК України). У цьому визначенні «... закріплені індивідуальні його ознаки як різновиду договору підряду — характер робіт та їх результати» [3, с. 358]. Тим більше, що правильно вказується що такий договір «... є різновидом підрядних договорів і безпосередньо пов'язаний із архітектурною діяльністю та будівництвом різноманітних споруд» [4, с. 588]. Такі висновки чи не найкращим чином свідчать про підрядну типологічну приналежність досліджуваного договору.

Якщо зважати на мету замовника ландшафтно-дизайнерських робіт, то йдеться про упорядкування земельної ділянки відповідно до уявлень про прекрасне у природі, можливі насадження, та інші елементи. У спрощеному варіанті йдеться про послідовне: надання інформації про можливі рішення, які б гармоніювали із стилем наявних чи майбутніх будівель житлового та не житлового призначення, оточуючим довкіллям, природно-кліматичною зоною, здатністю замовника фінансувати такі роботи і нарешті правила та імперативи, які встановлені у законодавстві чи прийняті органами місцевого самоврядування. Останнє — прояв намагання органів місцевого самоврядування надати ошатності та привабливості поселенням. У кінцевому результаті йдеться про вирішення локального завдання і приведення зовнішнього виду та функціональності прибудинкової території та упорядкування населених пунктів та культивування високих стандартів споживання (загальне завдання). Домінуючим все таки є перший напрям.

При розробці поняття досліджуваного договору ми зважаємо на:

- 1) загальне поняття договору у ч.1 ст. 626 ЦК України, як домовленості двох та більше сторін, що спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків;
- 2) поняття договору підряду в ст. 837 ЦК;
- 3) найближчого виду — договору на проектні та пошукові роботи (ст. 887 ЦК).

Для двох останніх характерно: предмет — робота та її результат, ризик виконавця; можливість використання субпідряду, а для останнього — елементи творчості. Тут йдеться про теоретичну основу досліджуваного договору та можливість застосування доцентрових конструкцій та про практичну його значущість як юридичного інструментарію упорядкування цих правовідносин.

Серед ключових понять йдеться про найменування сторін та їх основні обов'язки. Якщо термін «замовник» робіт за договором утвердився і альтернатив йому практично не пропонується, то інша сторона йменується або «підрядник» або «виконавець». При тому виконавець застосовується якщо йдеться про творчий характер робіт (ст. 892 ЦК). Проте у ст. 887 ЦК України використано термін «підрядник». Тут варто зауважити, що у «Новому словнику української мови» вказується термін «підрядчик» — особа або установа, яка виконує яку-небудь роботу за підрядом [5, с. 662], а «виконавець» — той, хто виконує яке-небудь завдання, здійснює що-небудь [6, с. 214]. Очевидно, що у семантичному навантаженні другий термін більш ширший, за перший і дозволяє охопити ним не тільки самі роботи. Якщо зважати, що при ландшафтному дизайні виконуються не тільки роботи, але надаються інформаційні, консультативні та інші послуги, на наш погляд краще використати термін «виконавець».

У договорах домінує дозвільний і диспозитивний характер норм, що надає можливість врахувати інтереси їх сторін, індивідуально регулювати всі їх відносини та виключити власні, які розраховані на індивідуальне застосування. Тут договір — юридичний спосіб організації зв'язків суб'єктів через їх формування і встановлення їх учасниками взаємних прав і обов'язків, виконання яких спирається на державно організований примус» [7, с. 144]. Основні обов'язки вписані у самому визначенні, вони у синалагматичних договорах зумовлюють суб'єктивні права. За відсутності вказівок закону укладений сторонам договір є основним джерелом правил поведінки при виникненні і розвитку нових відносин, що прямо не передбачені системою нормативних встановлень [8, с. 26-27]. Тож для регулювання ландшафтно-дизайнерських робіт слід використовувати загальні положення про договір в ЦК України, та його тип, а в його межах — про найближчий вид.

Предмет договору на ландшафтно-дизайнерські роботи розкривається через категорію «роботи». Якщо вони виконуються за замовленнями то характеризуються тим, що мають одиничний, індивідуальний характер. Діяльність підрядника здійснюється за індивідуальним

замовленням замовника: із врахуванням його вимог та побажань, приписів чинного законодавства, а за їх відсутності вимог розумності, справедливості та добросовісності, який у одній із останніх робіт надано статусу принципу, як керівної ідеї цивільного права у досить широкому тлумаченні [9, с. 4], що виходить власне за засади розумності. На наш погляд заслуговує уваги позиція стосовно двох предметів у договорі підряду: результат виконаної підрядником роботи, що підлягає передачі замовнику та фахова діяльність підрядника з виконання роботи.

Виконання ландшафтно-дизайнерських робіт призводить до задоволення вимог замовника щодо вигляду прибудинкової території чи іншої земельної ділянки, правовий режим якої передбачає таке її використання. Це передбачає тісну взаємодію замовника з виконавцем, контроль за ходом робіт (ст. 849 ЦК), а по можливості навіть внесення змін та доповнень. Замовник може відмовитися від договору підряду, якщо замовником чи іншою особою, яка від його імені і контролює хід виконання робіт буде виявлено порушення підрядником встановлених правил, використання недоброякісних та непридатних матеріалів, порушення порядку проведення робіт, інші обставини, які загрожують якості т або придатності результату роботи (ст. 848 ЦК).

Правову природу договору визначають: сфера правового регулювання (господарсько-правовий чи цивільно-правовий), його мета та предмет. Щодо першого, то тут ми виходимо із притаманного господарському праву певного імперативізму. Так згідно ч.2 ст. 179 ГК України Кабінет Міністрів України, уповноважений ним орган виконавчої влади можуть рекомендувати суб'єктам господарювання орієнтовані умови господарських договорів (примірні договори), а у визначених законом випадках — затверджувати типові договори). Оскільки ніде не встановлено вимоги що договір про ландшафтно-дизайнерські роботи виконується лише суб'єктом господарської діяльності, то ми презюмуємо що він є цивільно-правовим як двосторонній правочин (абз. 1 ч. 2 ст. 202 ЦК). Нагадаємо, що господарські договори побудовані на конструкції господарського зобов'язання ст. 173 ГК. За моментом укладення досліджувані договори, є консенсуальними. Проте цей договір має ряд рис, що виділяють його з-поміж інших подібних зобов'язань: специфічний предмет, склад сторін, алеаторний характер, подібність із трудовими договорами, правовідносинами на створення об'єктів інтелектуальної власності. Є підстави вважати їх змішаними.

На завершальному етапі досліджуваного нами договору його предметом є виконання будівельних робіт, та їх результат. Досягнення індивідуально-визначеного матеріального результату як зовнішнього виду прибудинкової території чи іншої земельної ділянки і забезпечує мету такого договору. Після завершення всіх робіт, передбачених проектно-кошторисною документацією і договором, підрядник випробовує всі механізми та пристрої і передає об'єкт замовникові в гарантійну експлуатацію. При здачі-прийнятті об'єкта перевіряється відповідність завершених робіт умовам договору. Такі підходи і диспозитивність властиві саме цивільно-правовому договору.

Сторонами досліджуваного договору на є замовник і виконавець. Виконавцями, як свідчить практика, є спеціалізовані компанії, чи рідше фізичні особи, які виконують свою роботу на умовах так званої «шабашки». Замовниками здебільше є фізичні особи або юридичні особи, які спеціалізуються на організації відпочинку. Інколи юридичні особи проводять ландшафтний дизайн для облаштування територій своїх офісів.

Конструкція підряду як цивільно-правового договору для ландшафтного дизайну має переваги. Їх виконавці можуть вести значене коло робіт різного спрямування від вивчення специфіки до проведення окремих будівельних робіт, а можуть передавати їх субпідрядникам. При тому підрядник є відповідальним перед замовником за невиконання або неналежне виконання зобов'язань субпідрядником (ч. 2 ст. 838 ЦК України).

Основним обов'язком виконавця в досліджуваному договорі — провести проектування розробити план і реалізувати його на практиці, тобто провести відповідні будівельні та опоряджувальні роботи і передати їх результати замовникові. Йому кореспондує право замовника вимагати їх проведення, здійснювати контроль за їх ходом без втручання в господарську діяльність та хід виконання робіт, вимагати передачі отриманих результатів.

Висновки. На підставі наведеного можемо запропонувати авторське визначення: За

договором на ландшафтно-дизайнерські роботи виконавець відповідно до завдання замовника зобов'язується встановити особливості земельної ділянки, розробити проект, виконати передбачені ним роботи і передати їх результат замовникові разом із рекомендаціями щодо подальшого утримання, а замовник зобов'язується прийняти отримані результати і сплатити обумовлену суму. Воно нами запропоноване та використане в розробленому Положенні про укладення та виконання договорів на ландшафтно-дизайнерські роботи та є опорним для його характеристики та елементів механізму регулювання відносин.

Література:

1. Алексеев С. С. Основы теории государства и права / С. С. Алексеев. — М.: Юрид. лит., 1972. — 372 с.
2. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях: Т.2 / Уклад. Ю. В. Білоусов, І. Р. Калаур, С. Д. Гринько та ін / за ред. Р. О. Стефанчука та М. О. Стефанчука. — К. : Правова єдність, 2009. — 1240 с.
3. Зобов'язальне право України : підруч / за ред. Є. О. Харитоновна, Н. Ю. Голубевої. — К. : Істина, 2011. — 848с.
4. Цивільне право України: Особлива частина : підруч / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. — 3-тє вид., перероб. і допов. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — 1176 с.
5. Новий словник української мови. 2 том. К — П. Вид. друге, виправ / укладачі: Василь Яременко, Оксана Сліпушко. — К. : Аконіт, 2008. — 926 с.
6. Новий словник української мови. 2 том. А — К. Вид. друге, виправ / укладачі: Василь Яременко, Оксана Сліпушко. — К. : Аконіт, 2008. — 926 с.
7. Пугинский Б. И., Правовая экономика: проблемы становления / Б. И. Пугинский, Д. Н. Сафиуллин. — М. : Юрид. лит., 1991. — 392 с.
8. Хохлов С. А. Организация договорной работы в народном хозяйстве / С. А. Хохлов. — Красноярськ : Изд-во Красноярского ун-та, 1986. — 131 с.
9. Тобота Ю. А. Принцип справедливості, добросовісності і розумності у цивільному праві: автореф. дис.... канд. юрид наук; 12.00.03 / Юрій Анатолійович Тобота. — Х., 2011. — 18 с.

Надійшла до редколегії 26.02.2012 р.